

ISSN 1226-4490

*International
Journal of
Central
Asian Studies*

Volume 11 2006

**Editor in Chief
Choi Han Woo**

**The International Association of Central Asian Studies
Institute of Asian Culture and Development**

"Oduncu ile Peri Kızı" Kore Halk Hikayesindeki Hayvan Motifleri Üzerine

Kim Hyo Joung

Pusan University of Foreign Studies, Korea

I. Giriş

Halk edebiyatının, hem bütün milli destanların kaynağındaki ana sanat, hem de milli kültürü oluşturan önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Halk edebiyatı gerçekten de ait olduğu milletin dünya görüşünü ve düşünce sistemini çok iyi yansıtmaktadır. Ayrıca halk inancını da gösteren çok iyi bir kaynaktır. Halk edebiyatı bir milletin menşeyini ve eski zamanlarda o millet ile yakın ilişkide bulunan kültürleri saptamakta çok iyi bir kaynak olarak kullanılabilir. Özellikle halk edebiyatında görülen çeşitli hayvan motiflerinin o milletin iptidai dini ile ilgisi açıktır. Taş ve bronz çağlarına ait kaya resimleri ile mezar veya kurganlardan çıkan hayvan kemikleri, çeşitli hayvan parçaları ve bazı hayvanların tasvirleri eski inançlar ile ilgili olmalıdır. Halk edebiyatı ürünlerinde görülen hayvan motifleri de yine bunlarla ilgilidir.

Hayvan motiflerinin eski inançlarla ilgisi olduğunu gösteren iyi örneklerden biri de Kazakistan'ın Esik kurganından çıkan 'Altın Adam'ın başlığıdır. Bu başlıktaki hayvan motiflerinin süsleme amacından ziyade birer sembol olduklarını ve bunların derin anlamlar taşıdığını savunan Azerbaycanlı bilim adamı Seydof olmuştur. Seydof (1982:30-32), 'Altın Adam'ın başlığındaki kuş, dağ keçisi ve koyun gibi hayvan motiflerinin birer totem olduğunu ve bunların başlıkta bulunmasının çeşitli kabilelerin birleşmesini ifade ettiğini ileri sürmüştür.

Kore halk edebiyatı ürünlerinde de hayvan motifi taşıyan masal ve efsaneler çoktur. Bu yazıda konu edilen 'Oduncu ile Peri Kızı' adlı Kore halk hikayesinin kahramanı olan geyik, önemli bir rol üstlenmektedir. Geyik motifi, bilindiği gibi, kutsal bir hayvan olarak pek çok mitolojik öyküde ve arkeolojik buluntuda görülür. Bu motifin

özellikle Kuzey ve Orta Asya'daki şamanist kültürlerde büyük bir önemi vardır. Burada, önce 'Oduncu ile Peri Kızı' adlı Kore halk hikayesi tanıtılacaktır. Bu hikayenin niteliği belirlendikten sonra buradaki geyiğin Kore tarihinde ve edebî eserlerinde ne tür bir karaktere sahip olduğu incelenecektir. Ayrıca bu hikayenin varyantlarında görülen geyikten başka hayvan motifleri de ele alınarak bunların Kore tarihinde ve edebiyatında görülen sembolik anlamları ortaya koyulacaktır. Sonuçta, mitolojik malzeme olan bu tür hayvan motiflerinin Kore kültürü ile diğer Altay kültürleri arasındaki bağlantıyı gösteren birer kutsal unsur olduğu görülecektir.

II. 'Oduncu ile Peri Kızı'

'Oduncu ile Peri Kızı' adlı halk hikayesinin Kore'de yaklaşık 140 civarında varyantı bulunmaktadır (W.R.Pai 1993:14). Ikeda Hiroko (1961:118-123) da bu 'Oduncu ile Peri Kızı' hikayesini zaman bakımından çok erkenden oluşmuş bir halk edebiyatı ürünü olarak değerlendirmiştir. Hikaye şöyledir:

Bir zamanlar ormanda yaşlı annesi ile yaşayan fakir bir oduncu varmış. Bir gün oduncu ormanda odun keserken avcıdan kaçan bir geyik gelir ve kendisini saklaması için oduncudan yardım ister. Oduncu geyiğe acıyarak onu bir yere saklar. Biraz sonra avcı gelip o tarafa doğru gelen geyiğin nereye gittiğini sorar. Oduncu, uzaklara gittiğini söyleyerek geyiği kurtarır. Geyik avcının gitmesinden sonra oduncuya teşekkür ederek onun, kendisinden isteğini sorar. Oduncu da fakirlikten hala evlenemediğini ve bir eşe ihtiyacı olduğunu söyler. Geyik oduncuya şöyle bir yol gösterir: Dolunay gecesi perilerin yıkanmak için gökyüzünden yakındaki bir göle ineceğini, o zaman bir peri kızının uçan elbisesini saklamasını söyler. Oduncu geyiğin dediklerini yerine getirir ve uçan elbisesini kaybeden peri kızıyla evlenir. Zamanla peri kızı iki çocuk doğurur. Bir gün oduncu gökteki dünyayı özleyip ağlayan peri kızına acır. Sadece bakması şartıyla uçan elbiseyi peri kızına gösterir. Fakat peri kızı, uçan elbiseyi görür görmez hemen onu giyer ve çocuklarını

da alıp gökyüzüne yükselir. Oduncu üzümlere günlerini geçirirken aynı geyikle karşılaşır ve geyik ona çözüm yolunu gösterir. İlk dolunay gecesinde su almak için gökten büyük bir kabın ineceğini ve o kaba binerek göğe çıkabileceğini söyler. Ve geyiğin dediklerine uyan oduncu peri kızıyla çocuklarına kavuşur.

Bu hikayenin içinde eski Korelilerin dünyaya bakışını ve inanç sistemini gösteren mitolojik unsurlar çoktur: Mesela peri kızı, konuşan geyik, göl (su), ay, gökten inen kap vb. gibi. Bu motiflerin hepsi Orta Asya'daki Altay halklarının kültürlerinde de mitolojik unsurlar olarak görülürler. Bu hikaye Orta Asya'daki Altay halklarının ve Korelilerin de önemli inançları arasında yer alan şamanizm anlayışı ile meydana gelmiş bir halk edebiyatı ürünü niteliğindedir (H. J. Kim 2002: 87-92): Örneğin geyik, canını kurtaran oduncunun dileğini gerçekleştirir. Peri kızı göğe çıktıktan sonra çözüm yolunu gösteren de yine odur. Geyiğin buradaki rolü tıpkı tören yaparken kurban sunup insanın dileklerini yerine getiren şamanın görevine benzer. Bu hikayenin bir başka varyantında ise göğe çıkan oduncu gökteki dünya tarafından kabul edilmek için peri kızının ailesi tarafından çeşitli sınamalardan geçirilir. O sıralarda geyik de göğe çıkıp oduncuya yardım eder. Şaman da ayin sırasında göğe çıkıp, insanların dileğini yerine getirmeye çalışır. Ayrıca Eliade'ye göre, gökten inen kap motifi, yani gök ile yeri bağlayan sembol ise dünya ağacını simgelemektedir ve şamanizmden daha eski bir devirde yayılmış bir motif olarak şamanın göğe çıkmasına yardım eder (Eliade 1992: 420-421).

III. Kore Tarihinde ve Edebî Eserlerinde Görülen Geyik (Ceylan)¹ Motifinin Kayıtları

Kore tarihi ve edebiyatı ürünleri incenlendiğinde geyik kutsal bir hayvan olarak kaşımıza çıkar. Korelilerin halk inançlarına göre geyik kutsal bir hayvandır ki, törenlerde kurban hayvanı olarak kullanılan kutsal bir hayvandır ve Kore halk edebiyatı ürünlerinde kutsal bir

¹ Geyik ile ceylan görünüşü bakımından birbirine benzediği için kaynaklarda aynı hayvan olarak kaydedilmiştir.

kahraman olarak rol üstlenmiştir. Kore halk edebiyatında geyiğe yardım edip bunun karşılığında mutluluğa ermiş insanları anlatan hikayeler çoktur: örnek olarak, bir avcının kovaladığı geyiği saklayıp canını kurtardığı için geyik tarafından zengin edilen adamın hikayesi; yine bir avcıdan kaçıp gelen geyiğe yardım edip onun canını kurtaran ve onun söylediklerine uyarak iyi bir mezar yeri öğrenip kendi soyuna mutluluk kazandırmış olan adamın hikayesi; bir de canını kurtardığı geyik sayesinde sihirli otların (Jinseng) yerini öğrenen ve sihirli otları alıp mahalledekilere dağıtan temiz yürekli adamın hikayesi vb. gibi. Bu hikayelerdeki geyik, başka hayvanlardan farklı olarak kutsal yerleri bilmesi ve kendine iyilik eden kişilere mutluluk verebilmesi gibi özellikleriyle her zaman iyilik yapan bir hayvan niteliğindedir. Buradaki hikayelerin tümü geyiğin kutsal bir güce sahip olduğunu düşünen Korelilerin inançlarını yansıtmaktadır². Üç Krallık döneminden Coseon Krallığı dönemine kadar olan yazılı kaynaklarda Koreliler arasında geyiğin kutsal bir hayvan olarak görüldüğünü ifade eden deliller aşağıda gösterilmiştir:

1) Üç Krallık İle İlgili Kaynaklarda

Geyik eskiden beri Korelilerce kutsal bir hayvan sayıldığı için eski Krallık Tarihi Kitaplarında geyiğin avlanması hakkındaki haberlere bile yer verilmiştir. Samguksagi (Üç Krallık Tarihi) kitabında geyikle ilgili 25 tane yazı vardır: Üç Krallıktan Goguryeo ve Bekje krallarının av sırasında beyaz geyiği tutup ziyafet vermesi; üç boynuzlu geyiğin avlanıp krala sunulması; tek boynuzlu geyiğin avlanıp krala sunulması gibi (J. D. Kim, 2001:245-248). Kore'nin Üç Krallık dönemindeki Goguryeo devletinin kurucusu Kral Dongmyeong'un babası olan Haemosu (Gök Tanrı'nın oğludur) ile Habaek (Deniz Tanrısı)'ın boy ölçüşmesinde ikisi de çeşitli hayvan donlarına girerler. Bu sırada Deniz Tanrısı olan Habaek geyik donuna girerken Gök Tanrının oğlu Haemosu

² Ögel(1989: 573)'e göre, Orta Asya'da ve Türk Mitolojisinde de geyik kutsal ve iyilik getiren bir hayvan olarak tanınmıştır. Nitekim Güney Sibirya'daki Baraba Om Türklerinin Jestey Möngkö masalında da olayın kahramanının yardım ettiği bir geyik yavrusunun daha sonra bir kıza dönüştüğü ve kahramanın da bununla evlendiği anlatılmaktadır.

ise kurt donuna girip onu kovalar. Dövüşmeden sonra Habaek Haemosu'ya gerçekten Gök Tanrının oğlu olarak saygı gösterir (G.B.Lee Donggukisanggukjip 3, Dongmyeong Wang (Kral Dongmyeong Babı). Deniz Tanrısı olan Habaek'in değiştiği geyiğin deniz ile ilgili olduğu Göktürklerin efsanesinde görülür. Çinliler tarafından yazılan T'ai-ping guāng-jì (太平廣記 480) adlı kaynaktaki Göktürk efsanesinde Göktürklerin atasının deniz ilahesi olduğu ve bu deniz ilahesinin her akşam güneş battığı zaman ak marala dönüşüp denize girdiği zikredilir.

Ayrıca Dongmyeong kralı efsanesinde ak geyiğin kutsal bir hayvan olduğu apaçık gösterilmiştir:

Dongmyeong Kralı batıya doğru ilerlerken ak geyiği yakalayıp ters tutup asmış ve lanetleyerek demiş ki; 'Eğer gökten yağmur yağdırarak Biryu devletinin başkentini suya batırmazsan, ben seni bırakmayacağım. Bu zor durumdan kaçınmak istiyorsan sen göğe dua edip yalvar!' Bunun üzerine geyik ağlamaya başlar ve geyiğin ağlayış sesi göğe ulaşır göğü duygulandırmış olmalı ki yedi gün yağmur yağar. Sonunda Biryu devletinin başkenti suya gömülür.

Bu yazıya göre Kral Dongmyeong düşman olan Biryu devletini yok etmek için kutsal hayvan olan ak geyiğe başvurur. Ak geyik de Dongmyeong kralının isteğini yerine getirmek için göğe ağlayarak yalvarır ve gökten yağmur yağdırır. Bu geyiğin ağlayış motifi Radloff'un derlediği Kuzey Türk destanında da görülür (Radloff: 2000:124; Kim 2006:127) :

Tanrı, bir geyiğin ağladığını görmüş.

Buna üzülen Tanrı, kendisini tutamamış ve o da ağlamış.

2) Goryeo Krallığı İle İlgili Kaynaklarda

10. yüzyılda kurulmuş olan Goryeo Krallığının tarih kitabında da geyik kutsal bir varlığın oğlu olarak zikrolunmuştur (Goryeosa (Goryeo Tarihi) 97 ,Yeoljeon 7, Seo-Hi):

Seo-pil'in babası Seo-Sinil köyde otururken günün birinde bir geyik koşup gelmiş. Sinil geyiğin vücuduna bir ok saplanmış olduğunu görmüş. Sinil oku çıkarıp geyiği bir yere sakladıktan hemen sonra avcı gelip geyiği aramış ve bulamadan gitmiş. O gece Sinil'in rüyasında ilahi biri çıkıp teşekkür ederek, 'Geyik

benim oğlumdu. Bugün sizin sayenizinde canını kurtarabildi. Sizin torunlarınız nesilden nesile yüksek mevkilere çıkıp büyük adam olacaklar’, demiş. Gerçekten de Sinil 80 yaşındayken oğlu Seo-Pil doğdu ve onun neslinden olanlar devamlı yüksek mevkilere çıktılar.

Ayrıca, Goryeo Krallığı devrinde (10-14. yüzyıl) halk arasında söylenen ve yazarının kim olduğu bilinmeyen Cheongsanbyeolgok (靑山別曲) adlı halk şiirinde de geyik motifi görülür. Şiirin, anlamı kesin olarak kavranamadığı halde bilimadamları tarafından en uygun görülen yeni çevirisi şöyledir:

*Yolda giderken dinle
Yeceongci giderken dinle
Ağaca çıkan geyiğin
Hegeum çalışını dinle³*

Buradaki anlaşılamayan ‘Yeceongci’ ile ‘ağaca çıkan geyik’tir. ‘Yeceongci’ Korecenin bir şivesinde ‘ıssız yerde olan mutfak’ anlamındadır. Bundan dolayı Korece uzmanları ve halkbilimciler bu anlamını kabul edip şiirin yorumunu şöyle yapmıştır:

*Yolda giderken dinle
İssız bir mutfığa giderken
Ağaca çıkan geyiğin
Müzik çalışını dinle*

‘Ağaca çıkan geyik’e gelince, geyiğin bir ağaca çıkıp müzik çalmasının mümkün olmadığı için bu durum bir mucize olup o andaki zor yaşamından kurtulmayı bekleyen yazarın ümidini ifade eder; bu konudaki bir başka yorum da buradaki geyiğin sahnede geyik kılığına giren bir oyuncu olduğu yönündedir. Bu oyuncu ayrıca ağaca çıkıp müzik çalmaktadır.

Sekiz kıtadan oluşan bu halk şiirinin tam anlamı çıkarılamasa da uzmanlar tarafından halkın hayat zorluğunu ifade eden bir şiir olduğu fikrine varılmıştır⁴. Bu şiirin ilhamına uygun ve gösterilen iki yorumdan daha mantıklı olan Koreli tarihçi Jo’nun açıklamasıdır. Bu çözülmesi zor olan ‘ağaca çıkan geyik’ dizesi hakkında Jo (B.J.Jo, 1998:484), bunun,

³ <http://www.hanvit99.com/text/gayo/chungsan.htm>

⁴ <http://www.seelotus.com/gojeon/gojeon/korea-gayo/cheong-san.htm>

şamanın ayindeki durumunu andırdığını ileri sürmüştür. Bu mısranın ifadesinin bir oyun sahnesi olmayıp bir dinsel tören ve bu törende insanın dileklerini göğe veya gök tanrıya sunan bir şamanın tasviri olduğunu söylemiştir. Zaten Altaylı şamanlar ayin yapmadan önce kayın ağacı dikerler. Ayin sırasında şaman kayın ağacına tırmanıp adım adım göğün katlarına çıkıyormuş gibi hareket eder (Eliade 1992: 182-189). Dolayısıyla buradaki 'ağaca çıkan geyik', Jo'nun ileri sürdüğü gibi, ayin sırasında geyik şeklinde elbisesini giymiş şaman olarak nitelendirilebilir. Geyik şeklinde elbiseye gelince, Orta Asya ve Sibirya'daki şamanların elbisesi çoğunlukla geyik derisinden ve geyik tipinde yapılıdır (Eliade 1992: 151, 153; Dioszegi 1998:351). En son mısradaki Hegeum da bu görüşünü doğrular. Hegeum bambudan yapılmış telli çalgıdır ve Kore milli müziklerinde ve danslarında da vazgeçilmez bir çalgı olarak kullanılır. Hegeum'ın yayının telleri at kılından yapılmaktadır. Bu çalgı Türklerin iki telli yaylı kopuzuna (kemençe) benzer. Kazak kopuzları en eski Türk karakterini taşıyan sazlar olup bunların telleri burulmamış at kılından yapılmaktadır. Kopuzlar sihirli ve mırıltıyı andıran bir ses çıkardıkları için bunlarla dua edilir, sihir yapılır ve fal açılır (Ögel 1991:242,261). Bu mısradaki durum da tıpkı şamanın veya ozanın (destancı) Hegeum çalarak dua etmesi veya destan söylemesi olarak izah edilebilir. Orta Asya'daki şamanizmde görülen vazgeçilmez bir özellik de şamanın ayin sırasındaki müzik faaliyetidir. Onun içindir ki, Orta Asya şamanları müzisyen ya da şarkıcı olarak kendilerini gösterirler (Dioszegi 1988: 295). Zaten Orta Asya Türklerinin destancıları da destan veya halk hikayesi anlatırken müzik aleti kullanırlar. Kazaklar saz aşıklarına bahşi derler (Ögel 1991: 244). Kırgız, Uygur ve Kazak Türkleri de şamana bahşi, baksı derler (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 1991:810-811).

3) Coseon Krallığı İle İlgili Kaynaklarda

Goryeo devletinden sonra 14. yüzyılda kurulmuş olan Coseon krallığının tarih kitabında da geyiğin her törende kurban olarak sunulduğu hakkında bilgi vardır (Sejongsillok Kitap 3; Sejongsillok Kitap 14, Dördüncü yıl.).

< Resim 1. Şilla devletine ait geyik boynuzlu, altın taç >

IV. ‘Oduncu ve Peri Kızı’ Hikayesinin Varyantlarında Görülen Başka Hayvan Motifleri

Bu hikayenin varyantlarından genişletilmiş şekillerde başka hayvanların da roller üstlendikleri görülür. Hikayenin bir varyantı şöyle devam eder:

...Zaman geçtikçe yerdeki annesini özleyip merak eden oduncu annesini bir kez görmek üzere yerdeki dünyaya gidebilmek için peri kızına ricada bulunur. Peri kızı sadece annesini görebileceğini söyler ve yere ayak basmaması konusunda onu uyarır. Uçan atla yere inen oduncu at üzerinde annesini görür ve hemen dönmek zorunda olduğunu söyler. Annesi de tam o sırada oğlunun sevdiği çorbayı pişirdiğini söyleyerek ona bir tabak sıcak çorba verir. Oduncu o tabağı alırken atın üzerine döker ve çorbadan üzeri yanan at sıçrayarak göğe yükselir. O sırada oduncu da yere

düşer. Göğre geri dönemeyen oduncu hastalanıp ölür ve oduncu öldükten sonra evin çatısına bir horoz çıkıp her sabah göğre bakarak öter.

Bu hikayede rol alan at ve horoz çeşitli Kore efsanelerinde de görülür. Bunların hepsi birer mitolojik hayvan olup Kore efsanelerinde ve halk hikayelerinde halk inancını ve dünya görüşünü bildirir. Bununla birlikte hayvanların birer totem olup kabileleri temsil ettiklerini ve sosyo-politik değişimleri gösterdiklerini savunan görüşler de vardır. At ve horoz Eski Kore devletlerinin kurucularının efsanelerinde çok sık görülen motiflerdir. Üç Krallıktan Şilla devletinin kurucusu olan Hyeokgeose'nin efsanesi şöyledir:

...Yangsan denilen bir dağın dibindeki Najeong adlı çeşmenin yanında bir ak atın diz çöküp tapındığını gören mahallenin büyükleri oraya gidip bakar ve orada bordo renkli bir büyük yumurta görürler. Adamları gören ak at uçuş göğre çıkar. Bu yumurtadan bir oğlan çıkar. Görünüşü çok temiz ve güzeldir. Mahallenin büyükleri bu oğlanı Doğu Çeşmesi'nde yıkayınca oğlanın vücudundan ışık saçılır. Kuş ve hayvanlar sevinçle oynar, gök ve yer sarsılır, güneş ve ay parlar. Bunun üzerine oğlana Hyeokgeose adı konulur... (Samgukyusa, Hyeokgeose Kralı Bap.)

Buradaki ak at kanatlı at olup gökteki ilahların habercisi olarak görevlendirilmiştir. Kore mitolojisinde kralın doğuşunu at bildirilir ve özellikle ak at, atın kutsallığı ile birlikte kötü ruhları kovabilen bir güce sahiptir (J.D.Kim 2001: 187).

<Resim 2. : Şilla devletine ait at süs eşyasında görülen uçan at tasviri >

Yine Goguryeo'nun Kral Dongmyeong efsanesinde Goguryeo devleti kurulmadan önce Kral Dongmyeong'un adı Cumong'dur. O Gök Tanrısı ve Deniz Tanrısı'nın torunu, Gök Tanrı'nın oğlu Haemosu ile Deniz Tanrı'nın kızı Yuhwa'nın oğullarıdır. Buna rağmen, Cumong Buyeo devletinin kralı olan üvey babasının yanında at bakıcısı olarak görevlendirilir (Samguksagi, Goguryeobongi). Aslında Cumong'un hem Gök Tanrısı hem de Deniz Tanrısı'nın torunu olduğu halde at bakıcısı olması bu işin bugünlerde düşünüldüğü gibi sıradan bir iş olmadığını gösterir. Bu durum Gogurye devletinde ata verilen önemi yani ekonomik, toplumsal ve kültürel değeri göstermektedir. Ayrıca atın önemini efsanenin şu parçasından da belli olur:

Cumong Buyeo devletinden kaçarken köprü olmayan bir nehire varır. Kovalayan askerlerden korkan Cumong nehrin önünde kamçısını kaldırarak göğe bakıp şöyle bağırır : “Ben Gök Tanrı'nın ve Deniz Tanrı'sının torunuyum. Gökteki ve yerdeki tanrılarım bana acıyarak benim için geçebilecek bir araç gönderin!” diye söyledikten sonra yay ile nehre vurunca balıklar ile kaplumbağalar gelip köprü kurar ve Cumong o köprüden nehri geçer. Hemen ardından Cumong'u takip eden Buyeo askerleri nehire varır. Cumong nehri geçtikten sonra balıklar ile kaplumbağalar'ın kurduğu köprü yok olur ve Buyeo askerleri nehirden geçerken suya gömülür.

Buradaki efsane parçasında atı sürerken kullanılan kamçı Cumong gökyüzüne dönüp dua ettiği sırada bir araç olarak kullanılmıştır. Efsanenin bir başka bölümünde de Cumong'un ihtiyacı olduğunda, kamçısını yine sihirli bir araç olarak kullandığı görülür. Efsaneye göre Cumong, 40 yaşındayken göğe yükselip bir daha yere inmemiştir. Efsanede, onun yerde bıraktığı kamçısı için bir mezar yapıldığı zikredilir. Cumong kamçısıyla mucizeler göstermiştir ve kamçının onun bir parçası olduğu telakki edilmiştir. Atı sürmekte kullanılan kamçıya verilen önem ata verilen önem ile ilgili olsa gerektir. Eski Kore devletine ait kurganlardan çıkan buluntular arasında at tasvirlerinin yanında atlı adam şeklindeki kaplar da görülür. Uçan at tasviri Şilla devletine ait bir kurgandan çıkan atlarla ilgili eşyalar arasında da vardır. Ayrıca mezar kazısı sırasında çıkan buluntular arasındaki atlı adam şeklindeki kap çok zarif ve ilgi çekicidir. Bu garip şeklinden dolayı nasıl kullanıldığı

anlaşılmayan atlı adam kabı hakkında Covell (1999:132-136), bunu şamanların veya kralların özel amaçlarla kullanmış olduklarını ileri sürmüştür. At şeklindeki kabın arka tarafındaki elcek, Covell'e, bunun nasıl kullanıldığını tahmin etmeye yarayan bazı ipuçları vermiştir. Buna dayanarak Covell, bugün de Sibirya'daki şamanların ayin sırasında kurban olarak sunulan atın kanını içmek adeti olduğunu hatırlatarak bu kabı kralın (şamanın) ayin sırasında atın kanını içmek için kullandığı yorumunu yapmıştır. Atın göğsünden çıkan delikli uzantı da içindeki sıvıyı dökmek için kullanılmıştır. Bu kap muhtemelen, kralın öldükten sonra da, atın kanını içebilmesi maksadıyla bir simge olarak onun mezarına konulmuştur. Şamanizmde, şamanı göğe kadar ulaştıran bir araç, ayin sırasında kurban olarak sunulan bir hayvan olduğundan ve ayrıca kanını içme adeti bulunduğu atın ne kadar kutsal olduğunu tahmin etmek mümkündür. Bu atlı adam şeklindeki kap hakkında buraya kadar anlatılanlar, Korelilerin ata ne kadar değer verdiklerini ve onu bu vasıflarıyla dini törenlerde kullandıklarını apaçık göstermektedir. Ayrıca eski devre ait kaya resimleri ile mezar buluntularında görülen çeşitli at tasvirleri ve atlarla ilgili eşyalar, Koreliler için atın ne kadar önemli olduğunu delilleridir. Bunların hepsi eski Korelilerin atla olan ilişkisini ve atla ilgili görüşlerini bildirmektedir. Bilindiği gibi Orta Asya'da şaman, ayin yaparken atı kurban eder ve ona binip gökyüzüne çıkarmış gibi hareketler yapar. Türk Mitolojisinde de atın değeri Korelilerin ona verdiği değerden farksızdır. At Türk kültüründe Gök Tanrı'nın sembollerinden biridir (Çoruhlu 1999:155).

<Resim 3. Pişmiş topraktan (terrakota) yapılmış atlı adam şeklinde kap>

Horoz (tavuk)a gelince, bu hayvan Şilla devletinin efsanelerinde önemli rol üstlenmektedir. Şilla devletinin kralı Alci'ye ait bir efsanede ve Hyeokgeose'nin Kraliçesi Ayeong efsanesinde görülür. Alci'nin efsanesi şöyledir:

Sirim denilen ormanda bordo renkli bir bulut gökten yere ışık saçar. Bulutun içinde altından yapılmış bir kutu olduğu, bunun bir ağacın dalına konulmuş olduğu ve ışığın ise o kutunun içinden çıktığı görülür. Ayrıca ak bir horozun ağacın altında öttüğü de görülür. Şilla kralı bu kutuyu açıp bakınca içinde bir oğlan olduğunu görür. Bu tıpkı Hyeokgeose olayına benzediği için kral bu çocuğa Alci adını verir ve saraya getirir. Bu çocuğu alıp saraya gelince kuş ve hayvanlar sevinçle oynarlar.... (Samgukyusa, Kim, Kral Alci Babı)

Buradaki horoz Alci'nin varlığını bildiren haberci olarak görevlendirilmiştir. Şüphesiz bir kişinin sıradan biri olmadığını, kral olacağını bildiren bir hayvan da sıradan bir hayvan değildir. Yukardaki Hyeokgeose efsanesinde ise o görevi ak at üstlenmiştir. Korelilerin ata vermiş oldukları anlamın benzerini burada da ak horoz taşımaktadır. Goryeo devletinde 13. yüzyılda yazılmış Samgukyusa kitabında, 7. yüzyıldan beri birçok Koreli budist rahibin Hindistan'a gittikleri ve oradakilerin Şilla devletini horoza tapan bir ülke olarak adlandırdıkları zikredilir (Samgukyusa, Dördüncü Kitap, Gwichukjesa Babı). Bir kişinin kral olacağını bir horozun haber vermesinin, Şilla devletinin bu şekilde adlandırılmış olması ile ilgili olduğu düşünülür. Tıpkı Göktürk efsanesinde Türklerin atası olan kurdun Oğuz Kagana yol göstermesi gibi. Türklerin efsanevi kahramanı olan Oğuz Kağan'a her seferinde bir bozkurdun ortaya çıkıp yol göstermesi Türklerdeki Bozkurt totemi (ata) kavramı ile ilgilidir. Şilla devletini yönetecek kralın da bu devleti koruyan bir varlığın yardımı ve öncülüğü ile belirlenmesi doğaldır. Bu efsanedeki horozun görevi ile Şilla devletinin horoza tapan ülke olarak adlandırılmasını göz önüne alırsak, buradaki horozun rolünün totem veya ata ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Yine Şilla devletinin ilk kralı olan Hyeokgeose'nin kraliçesi Ayeong'un efsanesinde ise horoz motifi şöyledir:

..Alyeong denilen çeşmenin yanında bir ejderha ortaya çıkıp sol kaburgasından bir kız doğurur. Kızın yüzü ve görünüşü çok güzeldi, fakat ağzı tıpkı tavuğun gagasına benziyordu. Wolseong'un kuzeyindeki bir nehre gidip yıkanınca gagası düştü. O çeşmeye kızın adı verildi ve Alyeong denildi. Kız da Hyeokgeose'nin kraliçesi oldu (Samgukyusa, Kral Hyeokgeose Babı).

Burada horoz motifi tavuğun gagası ile temsil edilmiştir. Buradaki ejderha başka kaynakta 'Gyeryong (鷄龍)' diye yazılmaktadır. Gyeryong ise horoz (tavuk鷄) ile ejderha (龍)nın birleşmesinden oluşan birleşmiş sözcük olup onun şekli başında tavuk ibiği çıkmış ejdeha olarak düşünülür. Alyeong efsanesindeki bu gyeryong ile tavuğun gagası ifadesinde de yine horoz motifi karşımıza çıkmaktadır. Şilla devletinin iki efsanesinde de horoz motifi bulunması gerçekten Samgukyusa'daki yazıda olduğu gibi Şilla devletinin horoza tapınması ile ilgili olsa gerektir. Ayrıca horoz güneşin doğuşunu haber verdiği için Koreliler tarafından kötü ruhları kovabilecek güce sahip bir hayvan olarak nitelendirilir. Korelilerin geleneksel düğün töreninde karşı karşıya duran gelin ile damadın arasına bir masa koyulur. Masanın üstüne törende kullanılacak yiyecek ve içki ile birlikte bir de tavuk konulur. Düğün masasına tavuğun konulmasının anlamı da tavuğun kötü ruhları kovma gücü olduğuna inanılmasındandır. Böylece tavuk kötü ruhları uzaklaştırarak düğünün kutsallığını korumaktadır (J.D.Kim 2001:148-149). Tavuk motifi, Türklerin Oğuz Kağan destanında da kullanılmaktadır:

....Otağın sağına kırk kulaç uzunluğunda bir sırık diktirdi. Tepesine bir altın tavuk, tavuğun ayağına beyaz bir koyun bağlattı. Sol tarafına da kırk kulaç uzunluğunda bir sırık diktirdi. Tepesine bir gümüş tavuk, tavuğun ayağına bir siyah koyun bağlattı. Sağ tarafta Bozoklar, sol tarafta Üçoklar oturuyordu...

(http://hercules_5.tripod.com/turkmitoloji/oguzkagan.html).

Buradaki parçada tavuğun ne anlama geldiği açık değildir. Belki şamanizmde şamanın ayin sırasında diktirdiği direk kastedilmiştir. Bir direğin üstüne kuş ya da ördek konulması Kore'nin köylerinde hala vardır. Bazan söz konusu direk üzerinde kuş olmaksızın dikilir. Yine horozun kötü ruhları kovma gücüne sahip olduğuna dair Kore inancı da

Türk mitolojisinde aynen görülür. Türk kültüründe de horoz kötü ruhları kovan ve şeytan kovma özelliği olan bir hayvan olarak bilinir ki horozun yaşadığı eve şeytan giremeyeceği rivayeti vardır (Çoruhlu 1999:169).

Yukarıda belirtilen Kore efsanelerindeki bu tür hayvanlar çocuk hikayelerindeki kahramanın rolünü üstlenmiş gibi insanlara ders vermek için veya mecaz anlamlarla kullanılmamıştır. Bunlar gelişigüzel bir rol üstlenmiş değildirler ve eski Kore milli kültürünün bir parçası olarak bir çok anlam taşıyan birer sembol durumundadırlar. Özellikle bunların eski Korelilerin düşünce sistemini yansıtan ve eski Kore toplumunu anlamaya yarayan ipuçları vermesi, söz konusu motifleri incelemeye değer kılmaktadır.

V. Sonuç

1- Bu yazıda ‘Oduncu ile Peri Kızı’ adlı Kore halk hikayesindeki hayvan motifleri incelenmiştir. Bunların gelişigüzel birer hayvan olmayıp Kore efsanelerinde de görülen kutsal motifler olduğu tarihî kaynaklardan da yararlanılarak ispatlanmaya çalışılmıştır.

2- Bu hikayede görülen hayvanlar, Kore efsanelerinde ve halk edebiyatındaki mitolojik motifler olup kutsal anlam taşımaktadırlar.

3- Bu hikayede ve Kore mitolojisinde görülen hayvan motifleri Orta Asya’daki Altay halklarında da kutsal anlam taşımaktadırlar. Üstelik Korelilerin bu hayvanlara yükledikleri anlam ile Altay halklarının yüklemiş oldukları anlamlar da birbirine benzemektedir.

4- Korelilerde kutsal olan hayvanın Altay halkları arasında da kutsal sayılması bunların eskiden beri birbiri ile bağlantılı kültürler olduğunu ispatlayan deliller olarak düşünülebilir (Ayrıca bir peri kızının fakir biriyle evlenmesi motifi Moğol ve Mançu-Tunguz halklarının başlangıç efsaneleri ile Türkler’in Dede Korkut Oğuznameleri arasındaki “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi” Destanı’nda da görülür.).

5- ‘Oduncu ile Peri Kızı’ hikayesi hem içerdiği hayvan motifleri ve peri kızı unsuru, hem de şamanizm etkisinde oluşması bakımından eski Korelilerin Altay halkları ile olan ilişkilerini gösteren mitolojik karakterli bir hikayedir.

Kaynakça

- Cho, Woong (1995), İyagi Mokkoji (Hikayelerin Toplamı), Seoul.
- Covell, Jon Carter (1999), Hanguk Munhwa eu Ppuri reul Chaja (Kore Kültürünün Menşei), (edit Kim, Yu-Gyeong), Seoul : 132-136.
- Çoruhlu, Yaşar (1999), Türk Mitolojisinin ABC'si, İstanbul: 155, 168-169.
- Diószegi, V. and Hoppál, M (1998), Shamanism in Siberia , Seoul : 295, 351.
- Eliade, Mircea (1992), Shamanism-Archaic Techniques of Ecstasy (çev. Lee, Yungi), Seoul : 151, 153, 182-189, 420-421.
- Ikeda Hiroko (1961), "Relationship between Japanese and Korean folktales" International Kongreß der Volkserzählforscher in Kiel und Kopenhagen, serie zu Fabula, Vol.2. Vorträund Reterate Walter De Gruyter & C, Berlin: 118-123.
- Jo, Beop-Jong (1998), "Cheongsanbyeolgok'e Natanan Sae wa Saseum eui Hanguk Godae Jonggyomunhwajeok Jeontong (Cheongsanbyeolgok'daki Kuş ve Geyik Motiflerinin Eski Kore Dini Kültürel Geleneği)", Hangukgodaesayeongu(Eski Kore Tarihi Araştırmaları) 14, Seoul : 484.
- Kim, Hyo-Joung (2002), "Bir Kore Halk Hikayesindeki Geyik Motifi Üzerine", IJCAS vol.7, Seoul : 87-92.
- Kim, Hyo-Joung(2004), Baraba Türklerinin Jestey Möngkö Masalındaki Mitolojik Motifler Üzerine", Bilig, Sayı 28, Kış, Ahmet Yesevi University Board of Trustees, Ankara: 43-57.
- Kim, Hyo-Joung(2006), "A Study of the Deer Motif in Turkic Folklores", Korean Journal of the Middle East Studies. No. 26-2, Seoul:123-146.
- Kim, Jong-Dae (2001), 33 gaji Dongmul ro Bon Uri Munhak eui Sangjing Segye (33 tane Hayvan Motifinde Kore Edebiyatının Sembol Dünyası), Dareunsesang, Seoul : 148-149, 187, 245-248.
- Ögel, Bahaeddin (1989), Türk Mitolojisi I, TTK, Ankara : 573.
- Ögel, Bahaeddin (1991), Türk Kültürü Tarihine Giriş 9, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara : 242, 244, 261.
- Ögel, Bahaeddin (1995), Türk Mitolojisi II, TTK, Ankara : 104.

- Pai, Won-Ryong (1993), *Namukkun gwa Seonyeo Seolhwa Yeongu* (Oduncu ile Peri Kızı Halk hikayesinin İncelemesi), Seoul : 14.
- Seydof, M. (1982) “Altın Muharib’in Soy-Etnik Tarihi Hakkında” (çev. Yavuz Akpınar), *Kardeş Edebiyatlar*, Sayı 2 : 30-32, Erzurum.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (1991), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara : 810-811.
- Hyeon, Yong-Jun and Kim, Yeong-Don (1981), *KoreGubimunhakdaegye* (韓國口碑文學大系 Kore Halk Edebiyatı Ansiklopedisi) 9-2 427-430 ; 668-670, Seoul.
- Kim, Bu-Sik, *Samguksagi* (三國史記), *Goguryeobongi* (高句麗本紀), *Dongmyeong Wang* (Kral Dongmyeong Babı. 東明聖王).
- Lee, Gyu-Bo, *Donggukisanggukjip* (東國李相國集) 3, *Dongmyeong Wang* (Kral Dongmyeong Babı. 東明王篇).
- İlyeon , *Samgukyusa* (三國遺事), Birinci Kitap Kral, Hyeokgeose (朴赫居世) Babı., Kim, Alci (金闕智) Babı.; Dördüncü Kitap *Gwichukjesa* (歸竺諸師) Babı.
- Goryeosa* (Goryeo Tarihi 高麗史) 94, *Yeoljeon* (列傳) 7, Seo-Hi (徐熙) *Sejongsillokjiriji* (世宗實錄地理誌) II, *Jeonseol* (傳說 Hikaye) 4 *İnmuljo* (人物 Kişi)
- Sejongsillok* (世宗實錄) Kitap 3, Kitap 14
- Tài-píng guǎng-jì* (太平廣記 480)
- 陶陽·鍾秀 (1989), *中國創世神話*, 上海人民出版社, 上海.
- <http://www.hanvit99.com/text/gayo/chungsan.htm> 20.11.06.
- <http://www.seelotus.com/gojeon/gojeon/korea-gayo/cheong-san.htm> 20.11.06.
- http://hercules_5.tripod.com/turkmitoloji/oguzkagan.html 27.11.03.